

Életregénybe ágyazott keleti utazások

Három díszkötetben ismét megjelent Orbán Balázs 1861-ben kiadott műve (Farkas Wellmann Éva)

Orbán Balázs egyik meghatározó korszaka és élménye volt közel-keleti utazása, amelyet nagyon fiatalon, még 1846-ban kezdett, s végül – több kitérővel – csupán 1859-ben fejezhetett be.

A legnagyobb székelyként ismert Orbán Balázs nevét még mindig jórészt fő műve, A Székelyföld leírása okán szokás szóba hozni. Kétségtelen, hogy szűkebb hazájának minden rejtett zugát lelkiismeretesen és nagy szenvedéllyel kutatta fel, majd rögzítette páratlan értékű monográfiában – de ahhoz, hogy teljes jelentőségében álljon alakja előttünk, nagy szükség lenne egyéb, korábbi munkáit is olvasnunk.

És még akkor sem mondhatnánk, hogy teljességgel megismertük ezt a Jókai-regénybe illő, nagy tudású, kivételes műveltségű, rendkívül érzékeny, romantikus embert, aki korát meghaladva, feldolgozhatatlan mértékű ismereteket és tapasztalatokat osztott meg tizenkilencedik századi kortársai-val. Hiszen ott voltak még az őt körüllegő legendák is, amelyek életében végigkísérték, s megfoghatatlanná tették a külön polihisztor alakját.

Életének egyik meghatározó korszaka és élménye volt közel-keleti utazása, amelyet nagyon fiatalon, még 1846-ban kezdett, s végül – több kitérővel – csupán 1859-ben fejezhetett be. Ennek a hosszú útnak az élményeit levelei, naplójegyzetei és visszaemlékezései alapján útleírásban is rögzítette, melyet aztán 1861-ben hat kötetben közre is adott. Művét két évvel ezelőtt, 2014-ben vállalta újra kiadni a *Magyar Unitárius Egyház* és a *Méry Ratio Kiadó* egy három díszkötetből álló sorozatban, hasonló kiadásban – s mivel történeti-földrajzi jellegén túl szépirodalmi igényű munka, nem véletlen, hogy lenyűgöző olvasmányt jelent a mai embernek is. Orbán így fogalmazza meg szándékát: „Egy ösvényt legalább törtem keletre, mely reánk,

magyarokra nézve százszorosán fontos, kiknek hivatásunk végre is az, hogy műveltségünk közvetítő legyen kelet és nyugat között, s kiket ezenfelül kelet mint ősapáink dicső hazája is érdekel.” Mikó Imre egyébként egy 1968-as, a *Korunk* folyóiratban megjelent tanulmányában szépen elhelyezi Orbán Balázs élettörténetében ezt a művet, és további izgalmas részletekkel is szolgál a családi viszonyokat illetően, segítséget nyújtva az értelmezésben.

Abban, hogy Orbán Balázs ilyen messzi tájakra vetődött, érdeklődésén kívül magánjellegű indítékok is szerepet játszottak. Eredetileg a görög származású anyja révén (az ő története külön romantikus regény), a konstantinápolyi nagyanya hívására indul el a család. Nehezen hagyja el otthonát a szinte még gyermek Balázs: külön búcsúzik falujától, iskolavárosától, majd a hazájára külön visszatekint egy sziklabércről, s gondolatai közé beférkőzik a nemzetföltés eszméje is. (Joggal, hiszen két év múlva tombol is a forradalom, majd a szabadságharc e tájakon – s ő erről már Athénban értesül. Ám ott is megtalálja a módját a segítségnek: szabadcsapatot verbuvál, s hazaindul – sajnos későn, mert útközben már értesül a szabadságharc bukásáról.)

Mikor Isztambulba megérkeznek, a családi egymásra találás helyett a nagymama halálhíre fogadja őket, utóbb pedig egy 17 évig tartó pereskedés a családi vagyonért. „Mi naponta jártuk a törvényszékeket, mindenütt zörgettük az igazság ajtait, melyek nekünk fel nem nyitattak.”

Az elkövetkező években bejárja Konstantinápoly környékét, Szmírnát, Számoszt, Rodoszt, eljut Bejrútba, Libanonba, hosszú időt tölt Jeruzsálemben, felkeresve a kultikus bibliai helyeket, jár Egyiptomban a „gulákon”, Szíriában, Athénban, Korinthoszon, több török településen – és a látottakat részletesen le is jegyzi. S mindeközben – amint a bevezetőül közzétett levélből kiderül – átlátogat Nagy-Britanniába, ahol Londonban két évig kutatja a keleti leleteket a *British Museum*ban. Addig nem kerül végső formájába a kézirat, amíg utána nem olvas minden apróságnak, és „kellő criticá”-val nem illet minden feltételezést vagy információt.

A leírások nagyon széles skálán mozognak: egy életregénybe ágyazva találjuk a földrajzi bemutatásokat, művelődéstörténeti tényeket, történelmi magyarázatokat, népszokások, vallási hiedelmek ismertetését, és az is nagyon gyakori, hogy véleményt nyilvánít az éppen uralkodó viszonyokról. Megismerhetjük a korabeli utazás lehetőségeit, veszélyeit, és milliónyi olyan adattal találkozunk életszerű leírásban, amellyel egészen biztosan nem szolgálhatnak az iskolai történelemkönyvek. A szorgalmas jegyzetelésnek megvan a haszna: hazatérésétől számítva gyakorlatilag két évbe sem kerül sajtó alá rendezni a hatkötetes munkát. Amikor 12 év után újból megpillantja a Kárpátok vonulását, meghatottan szólal meg Orbán Balázs: „A

honvágy visszavezet felétek, a felém mosolygó hont ti mutatjátok nekem fel, legyetek üdvözölve általam ti a teremtő keze által fölemelt védfalai imádott hazámnak...” És innen felgyorsul az útleírás is, mintha száguldani bírna hazafelé a még mindig ifjúnak számító, világlátott báró, aki hazájának határát átlépve, áhítatos muzulmánhoz hasonlóan leborulva csókolja meg a földet.

A leíró munka nagyságából, részletgazdagságából következően sajnos nem nyílik tér a legizgalmasabb fordulatok megidézésére. De nincs is szükség erre, hiszen éppen azok a mondatok rejtik a hat kötet valódi értékét, az igényes olvasó számára a legényencebb falatokat. Úgy lehetünk most saját történelmünk részesei, hogy közben nem érezzük a történelmi távolságot, nem tolakodnak előtérbe a száraz, tankönyvíví ismeretek. És mindezt egyik olyan nagyságunktól kapjuk ajándékba, aki négy évet töltött *Victor Hugo* társaságában, s akiről éppen a nagy francia író-politikus mondta: kétszáz Orbán Balázssal meg tudná buktatni *III. Napóleon* császárságát.

Ezek a gyönyörű kiadványok alapművekként sorakozhatnak polcainkon, de nem avuló relikviákként, hanem szívesen és gyakran leemelt, kedves olvasmányainkként.

Orbán Balázs: Utazás Keleten. Magyar Unitárius Egyház–Méry Ratio Kiadó, Budapest, 2014.

/Forrás: <http://magyaridok.hu/kultura/eletregenybe-agyazott-keleti-utazasok-541963/>

(F. Iné)